

Okulda diyabet programı

OKUL HEMŞİRELERİ İSTANBUL TOPLANTISI

TOPLANTI RAPORU

Haziran 2019
Koç Üniversitesi Hastanesi, İstanbul

**Okulda Diyabet Programı
Okul Hemşireleri İstanbul Toplantısı**

**14 Haziran 2019
Koç Üniversitesi Hastanesi, İstanbul**

Toplantı Raporu

**KOÇ ÜNİVERSİTESİ
HASTANESİ**

Özet

Okulda Diyabet Programı 2019-2020 çalışmalarının planlandığı ve 29 Mart 2019'da İstanbul'da yapılan toplantıda alınan kararlar gereği, "Okulda Diyabet Programı Okul Hemşireleri İstanbul Toplantısı" 14 Haziran 2019 tarihinde Koç Üniversitesi Hastanesi'nde yapıldı. Toplantıya çoğunluğu İstanbul'daki okullarda çalışan 250 dolayında okul hemşiresi, Halk Sağlığı Hemşireliği Derneği Okul Sağlığı Hemşireliği komisyonu üyeleri, halk sağlığı, çocuk sağlığı alanında çalışan akademisyen hemşireler ve az sayıda Tip 1 diyabetli çocuk annesi katıldı. Toplantıya Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Mustafa Safran da katıldı ve açılış kısmında bir konuşma yaptı. Gerek bakan yardımcısının gerekse Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlığı yetkililerinin toplantıya katılımı, canlı ve etkili bir tartışmaların yapılmasını kolaylaştırdı ve verimli bir toplantı olmasına katkıda bulundu.

Toplantıda Sağlık Bakanlığı ile MEB arasındaki iş birliğinin başarılı bir örneği olan ve 2010 yılından beri devam eden "Okulda Diyabet Programı" ile bu program kapsamında gündeme getirilen OKUL HEMŞİRELİĞİ sistemi, okul sağlığı açısından önemi, Türkiye'deki durumu, sorunlar ve desteklenmesi için acilen yapılması gerekenler açısından tartışıldı. Toplantıya katılan Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Mustafa Safran da yaptığı konuşmada okul hemşireliğinin önemini vurgulayarak, özellikle devlet okullarında olmak üzere okul hemşiresi eksikliğinin ve sorunlarının giderilmesi konusunu önemsediklerini belirtti.

Toplantının temel mesajları aşağıda özetlenmiştir:

- Türkiye'de yaklaşık 20.000 civarında Tip 1 diyabetli çocuk vardır; bu çocuklar zamanlarının önemli bir kısmını okulda geçirmektedirler; kan şekeri dengesi de özellikle okul saatlerinde bozulmaktadır. Bu nedenle diyabetli çocuklara okulda çocuklara sağlanan destek yaşamsal öneme sahiptir.
- Tip 1 diyabetin tanı ve tedavisinde önemli ilerlemeler olmaktadır. Özellikle uzaktan glukoz izlemi sağlayan sensörler ve insülin pompaları çocuklarda diyabet yönetimini kolaylaştırmakta ve diyabetli çocuklar ile ailelerinin yükünü azaltmaktadır.
- Diyabetin iyi yönetiminde yararı gösterilmiş olan bu gelişmelerden bütün çocukların yararlanması sağlanmalıdır.
- Okul hemşireleri Tip 1 diyabetin de içinde bulunduğu geniş bir kronik hastalığı olan çocuk grubuna hizmet vermektedirler. Görev kapsamının genişliği nedeniyle ve yapılması gerekenlerin tam olarak yerine getirilmesi için okul hemşireliği tam gün olarak uygulanmalıdır.
- Okul sağlığının geliştirilmesinde anahtar öneme sahip olan Okul hemşireleri ve okul hemşireliği sistemi yeterince desteklenmemektedir. Okul hemşireleri hem özlük hakları bakımından hem de okul sistemi içindeki görev tanımlarının tam olarak yapılmamış olması nedeniyle önemli zorluklar yaşamaktadırlar.

- Okul hemşirelerinin özlük hakları, görev ve sorumlulukları ile yasalar karşısındaki konumlarını net olarak tanımlayan bir belgeye ihtiyaç bulunmaktadır.
- Ülkemize özgü ve gelişmiş ülkelere benzer bir Okul Hemşireliği Sistemi kurulmalıdır; bunun için yeterli insan gücü mevcuttur.

Toplantıdaki sunumlara <http://www.arkadasimdiyabet.com/ogreniyoruz/okulda-diyabet-programi/ogretmenler-ve-okul-hemsireleri-icin>
linkine tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Toplantıya Katılan Konuşmacı/Oturum Başkanı ve Konuklar

- Prof. Dr. Mustafa Safran -Milli Eğitim Bakan Yardımcısı, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Feyza Darendeliler -Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Derneği Başkanı/İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Şükrü Hatun -Okulda Diyabet Programı Koordinatörü/ Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Peyami Cinaz -Çocuk Endokrinolojisi ve Diyabet Derneği Eski Başkanı/ Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Aysun Bideci -Milli Pediatri Derneği Yönetim Kurulu Üyesi/ Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Abdullah Bereket -Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Sibel Sakarya -Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Ayşe Beşer -Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Öğretim Üyesi
- Doç. Dr. Gül Yeşiltepe Mutlu -Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi
- Hemşire Dr. Öğretim Üyesi Zehra Doğan -İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi
- Dr. Mustafa Hatipoğlu -İstanbul Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Hizmetleri Başkan Yardımcısı
- Murat Gülşen -Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Mehmet Fatih Kurtulmuş -İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü
- Diyetisyen Tuğba Gökçe -Koç Üniversitesi Hastanesi
- Diyetisyen Yağmur Alakuş -İstanbul Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Hizmetleri Başkanlığı
- Ebru Günay -İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü
- Uzman Hemşire Ayşe Çengel-Açı Okulları
- Filiz Yaz -Sanofi Kurumsal İletişim Birimi

Açılış ve Beklentiler

Toplantının açılış kısmında konuşan, “Okulda Diyabet Programı Koordinatörü” ve Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Şükrü Hatun; ülkemizde 20.000 civarında Tip 1 diyabetli çocuk olduğunu, bu çocukların bütün sorunlarının iyi bir organizasyon ile çözülebileceğini, Tip 1 diyabetli çocukların zamanlarının önemli bir kısmını okulda geçirdiklerini ve genel olarak okul saatlerinde kan şekeri dengesinin bozulduğunu, oysa Tip 1 diyabet tedavisinde günün en az % 70’inde kan şekerlerinin 70-180 mg aralığında olmasının sağlanması gerektiğini, bunun için de okul saatlerinde çocuklara olan desteğin önemli olduğunu, 2010 yılından beri yürütülen “Okulda Diyabet Programı”nın esas amacının annelerin yükünün hafifletilmesi ve diyabet bakımı ile görevlerin okulda okul sağlığı hemşireleri, öğretmenler veya görevlendirilen diğer kişiler tarafından yapılmasının sağlanması olduğunu, bu amaçla da ülkemiz kamu okul sisteminde Okul Hemşireliğine önem verilmesi gerektiğini, bunun bir “reform” olarak tanımlanabileceğini, toplantının bir amacının da okul hemşireliği konusunu gündem yapmak olduğunu, Sayın Milli Eğitim Bakan Yardımcısının aramızda olmasının bu süreci hızlandırmasını dilediğini, önümüzdeki aylarda Öğretmenler, okul hemşireleri, toplum sağlığı hemşireleri ve aileler için « Okulda Diyabet Online Eğitim Modülü» oluşturulması, okullara destek olmak üzere görevlendirilen toplum sağlığı hemşirelerinin eğitimi, Büyükşehir toplantılarına devam edilmesi, Çocuk endokrin merkezlerinin okulda diyabet programına olan katkısını artırılması gibi konulara odaklanacaklarını ve “Okulda Diyabet Programı”na katkıda bulunan herkes ve programı destekleyen Sanofi firmasına teşekkür ettiğini söyledi. Daha sonra söz alan Çocuk Endokrinolojisi ve Diyabet Derneği Başkanı ve İstanbul Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Feyza Darendeliler, dernek olarak hipotiroidizm tarama programı, D vitamini eksikliğinin önlenmesi gibi bir çok programın uygulanmasına katkıda bulduklarını, Okulda Diyabet Programı’nın bütün bunlar içinde ayrı bir yere sahip olduğunu, ilkinin ekim 2019’da yapacakları Çocuk ve Ergen Diyabet Sempozyumu’nda bir yarım günü Okulda Diyabet Programı’na ayırdıklarını, çocuk endokrin merkezlerinin bu programa katkısını artıracaklarını söyledi ve katkıda bulunanlara teşekkür etti. İstanbul Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Hizmetleri Başkan Yardımcı Dr. Mustafa Hatipoğlu, Sağlık Bakanlığı ve müdürlük olarak Okulda Diyabet Programı’nın heyecanla karşıladıklarını ve her türlü desteği bundan sonra vereceklerini söyledi.

Toplantının açılış kısmının son konuşmasını Mili Eğitim Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Mustafa Safran yaptı. Kendisinin Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğretim üyesi olduğunu ama arkadaşlarının hep tıp fakültesinden olduğu için kendisinin de tıpla ilgili konulara aşina olduğunu, milli eğitim politikasının kalıcı bir devlet politikası olması gerektiğini, bu politikalar içinde her zaman eğitimle ilgili konuların doğal olarak önde tutulduğunu ama çocukların sağlığının korunmasının da buna dahil edilmesi gerektiğini, Okulda Diyabet Programı’nın 2010’da başlamasına rağmen kısa zamanda bir çok konuda gerekenlerin yapılmasını sağladığını ve kendileri için örnek bir proje olarak değerlendirildiğini, okul sağlığı çalışmalarında okul hemşiresinin anahtar rolünün

olduğunu ama şu anda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda toplam 503 hemşire olduğunu, bakanlığın ise 1265 hemşire kadrosunun olduğunu, bu toplantıdan sonra okul hemşireliğinin de kendi gündeminde olacağını ve ilk iş olarak bu kullanılmayan kadrolara atama yapılmasını sağlayacağını, toplantının düzenlenmesine ve Okulda Diyabet Programına katkıda bulunanlara, başta Prof. Dr. Şükrü Hatun olmak üzere teşekkür ettiğini söyledi. Sayın bakan yardımcısının konuşmasından sonra söz alan okul hemşireleri ve Tip 1 diyabetli çocuk annesi Asuman Yavuz, ilk kez okul hemşirelerini bir araya getiren bir toplantıda olmaktan dolayı heyecanlı ve mutlu olduklarını, kendilerinin Tip 1 diyabetli çocukların da içinde bulunduğu geniş bir kronik hastalıklı çocuk grubu ile ilgilendiklerini, buna karşın gerek özlük hakları bakımından gerekse okul sistemi içinde görev tanımlarının yapılmaması nedeniyle zorluklar yaşadıklarını, kendi görev ve sorumluklarını belirleyen bir belgeye ihtiyaçları olduğunu, kısa zamanda kendi meslek dernekleri ve konuya ilgi duyan hemşirelik fakültelerinin de katılımı ile bir “Okul Hemşireliği Çalıştay” düzenlenmesini ve bir an önce ülkemize özgü ve gelişmiş ülkelerdeki gibi Okul Hemşireliği Sisteminin kurulmasını istediklerini, bunun için yeterli insan gücünün var olduğunu anlattılar. Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Mustafa Safran, bütün mesajları aldığını, toplantı raporunda da bunların yer bulacağını tahmin ettiğini, buradaki öneriler doğrultusunda bakanlık olarak gerekenleri yapacaklarını söyledi. Bu öneriler üzerine söz alan Prof. Dr. Şükrü Hatun, Vehbi Koç Vakfı Başkanı sayın Semahat Arsel’in ülkemizde hemşireliğin geliştirilmesine büyük katkılarının olduğunu, vakfın misyonları arasında çocuklara hizmetin önemli bir yer tuttuğundan bu konuda da katkılarının olabileceğini, en yakın zamanda konuyu kendilerine iletebileceklerini söyledi.

1. Bölüm

“Sağlıkta Bütüncül Yaklaşım ve Okul Sağlığı”, “Çocuklarda Diyabet ve Okulda Diyabet Bakımı”, “Okul Hemşireliğinde Neredeyiz?”

Toplantının açılıştan sonraki ilk bölümünde “Sağlıkta Bütüncül Yaklaşım ve Okul Sağlığı”, “Çocuklarda Diyabet ve Okulda Diyabet Bakımı”, “Okul Hemşireliğinde Neredeyiz?” başlıklı konularda Prof. Dr. Sibel Sakarya, Prof. Dr. Ayşe Beşer, Prof. Dr. Şükrü Hatun ve Hemşire Dr. Öğretim Üyesi Zehra Doğan sunumlarını yaptılar. Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı. Prof. Dr. Sibel Sakarya, Dünya Sağlık Örgütü’nün 1995’den beri “Küresel Okul Sağlığı Girişimi” isimli bir program yürüttüğünü, bu çerçevede “Sağlıklı yaşamak, öğrenmek ve çalışmak için kapasitesini artırmayı ve güçlendirmeyi hedef alan okul”, “Geniş bir sağlık eğitimi müfredatının okul çevresi ve kültürü tarafından desteklendiği bütüncül bir okul yaklaşımı” nı savunduğunu ve okul sağlığı politikaları geliştirmek, okulun fiziksel ve sosyal çevresini değiştirmek, okul-toplum ilişkilerini güçlendirmek, bireysel sağlık becerilerinin geliştirilmek, okul sağlığı hizmetlerini güçlendirmek gibi önerilerde bulunduğunu, Okulda Diyabet Programı’nın bütün bunları kapsaması nedeniyle de önemli olduğunu, ayrıca yenilenen protokoller ile bir devamlılık göstermesinin de dikkat çektiğini söyledi.

Daha sonra söz alan Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ayşe Beşer ise, ülkemizde 17 milyon 885 bin 248 öğrenci, 1 milyon 30 bin 130 öğretmen olduğunu, okul çağındaki çocuklarda ağız ve diş sağlığı, gözle ilgili sorunlar, enfeksiyonlar, beslenmeyle ilgili sorunlar, kazalar, obezite, diyabet, epilepsi, astım bronşiale gibi sorunların görüldüğünü, ayrıca 6-11 yaş çocukların yarısından fazlası düzenli egzersiz yapmadığını ve günde ortalama 6 saat pasif zaman geçirdiğini, okul çocuklarında tütün ve alkol kullanma oranının arttığını, madde kullanımının da kapıda bekleyen önemli bir risk olduğunu, bu nedenle okul hemşiresine dayalı bir okul sağlığı hizmetinin önemli bir ihtiyaç olduğunu söyledi. Ayşe Beşer, daha sonra ülkemizde okul sağlığı hizmetlerinin tarihçesine değindi ve 1930 yılında Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 1949 yılında (Milli Eğitim Şurası) reviri olan okullar için Okul hemşireliği yasa tasarısı, 224 sayılı yasa, 154 sayılı yönerge ile Okul Sağlığı Hizmetleri bir ekip ile sağlık ocaklarının yükümlülüğü, 1984 “Sağlık Hizmetleri Uygulama Rehberi” sağlık hizmetlerinin kapsamı ve okul sağlığının tanımı, 1996 Okul Sağlığı Hizmetleri protokolü (SB ve MEB), 2006 Beyaz Bayraklar Projesi, Beslenme Dostu Okullar, Parlak Beyaz Gülüşler, 2007 Okul Kantinlerinin denetimi ve uygulanacak hijyen genelgesi, 2008 Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi gibi adımların olduğunu, Okulda Diyabet Programı’nın da okul sağlığı hizmetleri bakımından özgün bir yere sahip olduğunu belirtti.

Prof. Dr. Şükrü Hatun ise, Tip 1 diyabet tanı ve tedavisinde önemli ilerlemeler olduğunu, özellikle teknoloji kullanımının diyabetli çocukların ve ailelerinin yükünü azalttığını, buna karşın okullarda Tip 1 diyabetin yeterince bilinmemesi, insülin enjeksiyonları ve diğer konularda çocuklara ve ailelere destek olun(a)maması, Okul hemşiresi eksikliği veya Tip 1 diyabetli çocukların yükünü alabilecek eğitimli çalışanların olmaması nedeniyle bütün yükü annelerin çekmesi, sorumluluk almamak için okula (anaokullarına ve özel okullara) kayıt yapmaktan kaçınma, beden eğitimi derslerine ve okul gezilerine katılımda sınırlamalar, hasta olarak damgalanma ihtimali gibi sorunların olduğunu, Okulda Diyabet Programı ile bir yandan öğretmenleri Tip1 diyabetin bulguları ve erken tanışı için eğittiklerini, öte yandan ise çocuk diyabet ekiplerini okul hemşireleri ve öğretmenler ile tamamlamak istediklerini, bu amaçla her çocuğa okula ulaştırılmak üzere bir mektup ve bireysel tedavi planı verdiklerini, ayrıca geçen yıl yenilenen Okulda Diyabet Programı Sorumlulukları Belgesi’nde acil durumlarda ailenin onamı ile Glukagon uygulama konusunda öğretmenlere yetki verildiğini, okul hemşirelerinin olduğu okullarda ailelerinin çok memnun olduklarını, hemşire olmayan bir çok okulda ise öğretmenlerin katkısının iyi olduğunu, sorun olan bazı okullara ise gereken uyarıların yapıldığını, genel bir yaklaşım olarak ailenin okulu ve sınıf öğretmenini ziyaret etmesi, olumlu bir iletişim içinde davranması, beklentilerinin gerçekçi olması önemli olduğunu anlattı.

Bu oturumda son sözü ile Okulda Diyabet konusunda doktora tezi yapan ve programın geliştirilmesinde emeği olan Hemşire Dr. Öğretim Üyesi Zehra Doğan yaptı. Konuşmasının başında Dünyada okul sağlığı çalışmalarının 1750 yıllarında başladığını, ilk sistematik uygulamanın 1833’de “Okullarda Tıbbi Gözlem” adıyla çıkarılan kanunla Fransa’da

başladığını, ülkemizde ise 1949 yılında 4. Milli Eğitim Şurası'nda reviri olan okullar için "Okul Hemşireliği" nin kabul edildiğini, Amerika'da 1968'den beri Okul Hemşireleri Birliği'nin olduğunu ve bu birliğin tüzüğünde Okul Hemşireliğinin "Halk sağlığı hemşireliğinin uzmanlaşmış bir uygulaması olan okul hemşireliği, öğrencinin sağlığını korur ve teşvik eder, gelişimini destekler ve akademik başarıyı geliştirir. Etik ve kanıt temelli uygulamaları benimseyen okul hemşireleri, sağlık ve eğitim ile bağlantı kuran, bakım koordinasyonunu sağlayan, kaliteli öğrenci merkezli bakım savunuculuğu yapan ve bireylerin ve toplulukların tüm potansiyellerini geliştirmelerine olanak sağlayan sistemleri tasarlamak için işbirliği yapan liderlerdir" şeklinde tanımlandığını, önerilen öğrenci/hemşire oranının sağlıklı bir okul toplumu için 1/750, yetersizliği olan çocuklar için 1/250, ileri derecede yetersizliği olan çocuklar için 1/125 olarak belirlendiğini, ülkemizdeki kamu okullarındaki hemşire sayısının yetersiz olduğunu, okul hemşireliği için "Tüm gün okulda görevli okul hemşiresi" nin ideal olduğunu, bunun yanında Part-time okul hemşireleri, Toplum Sağlığı Merkezleri'ne bağlı civar okullardan sorumlu okul hemşiresi gibi modellerin olduğunu anlattı ve sözlerini "Yolun başındayız, ihtiyacımız olduğu çok açık, hemşirelik lisans eğitiminde alt yapı mevcut, okul sağlığı hemşireliği intern, sertifika ve yüksek lisans programları var, istihdam bekleyen açıkta hemşireler var, okul hemşireliğinin en kısa sürede yaygınlaşmasını bekliyoruz" diyerek tamamladı.

2. Bölüm

"Okulda Diyabet Programı Sorumluluklar Belgesi Çerçevesinde Yapılması Gerekenler", "Ana Okulu ve Kreşlerde Diyabet Bakımı ve Teknoloji Kullanımı"

Toplantının ikinci oturumunda İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü İş Yeri Sağlık ve Güvenlik Birimi yetkilisi Mehmet Fatih Kurtulmuş ve Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Doç. Dr. Gül Yeşiltepe Mutlu sunumlarını yaptılar. Mehmet Fatih Kurtulmuş, Okulda Diyabet Programı'nın son protokolünün ekinde Ailelerin, çocuk endokrin merkezlerinin, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve hemşirelerinin sorumluluklarının ayrıntılı olarak belirlendiğini, yine bu protokolün ekinde ağır kan şekeri düşüklüğünde Glukagon uygulaması için onam belgesinin olduğunu, ayrıca 24.02.2013 tarihli Diyabetli Öğrenciler Genelgesi'nin Okulda Diyabet Bakımı konusunda yasal ve teknik bir çerçeve sunduğunu, ayrıca İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü olarak Okulda Diyabet Programı yöneticilerince hazırlanan "Tip 1 diyabetli çocuklar için eylem planı" isimli belgeyi de okullara ulaştırdıklarını anlattı ve müdürlük olarak bundan sonra Okulda Diyabet Programının gereklerini yapmaya devam edeceklerini söyledi.

Bu oturumun ikinci konuşmacısı Doç. Dr. Gül Yeşiltepe Mutlu, son yıllarda 8 yaş öncesi çocuklarda tip 1diyabet sıklığında artış rapor edildiğini, bu nedenle ana okulu ve kreşlerde diyabet bakımının giderek önem kazandığını, Uluslararası Çocuk ve Adolesan Diyabet Birliği'nin bu yaş grubundaki bakım için ayrı bir yönerge hazırladığını, bu yaş grubundaki çocukların hipoglisemiyi anlaması ve ifade edebilmesinin zor olduğunu, beslenmeleri ve hareketlerinin önceden kestirilemeyeceğini, insülin ihtiyaçlarının

değişken ve glukoz seyirlerinin daha dalgalı olduğunu, bu nedenle okul öncesi dönemde teknoloji kullanımının, özellikle de uzaktan glukoz izlemi sağlayan sensörlerin ve insülin pompalarının yararlı olabileceğini, okul hemşirelerinin klasik tedavi ile ilgili konular yanında teknoloji konusunda da eğitm almalarının iyi olacağını, bu konuda Koç Üniversitesi Hastanesi Çocuk Endokrin ve Diyabet Ekibi olarak her ayın son cumartesi günü kurs yaptıklarını, isteyen hemşirelerin katılabileceğini anlattı.

3. Bölüm

Forum: Okul Hemşireleri Deneyimlerini Paylaşıyor.

Toplantının bu oturumunda önce Açık Okulları Uzm. Okul Hemşiresi Ayşe Şengel bir giriş konuşması yaptı ve Halk Sağlığı Hemşireliği Derneği Okul Sağlığı Hemşireliği komisyonunun bir üyesi olduğunu, 12 yıllık okul hemşiresi olarak çalıştığını belirtip deneyimlerinden söz etti. Öncelikle Okul hemşirelerinin, sağlık sorunları ve gereksinimlerinin belirlenmesi ve bildiri, erken tanı – planlama – önlem alma ve ekip koordinasyonu, öğrencinin sağlık durumunun değerlendirilmesi ve takibi, acil müdahale gereken durumda, hekim istemiyle tedavi ve bakım planlama, sağlık malzemeleri takibi ve istemi, bağışıklama ve sağlık taramaları, çevre sağlığı çalışmaları, öğrencilere sağlık bilgileri aktarımı ve olumlu sağlık davranışların kazandırılması, ruh sağlığı çalışmaları, çalışanların sağlık eğitimlerini planlama – yürütme ve denetleme, okulun sağlık raporunun oluşturulması, okul sağlığı ekibi arasında koordinasyon, kronik hastalığı ve alerjileri olan öğrenciler için öğrencinin kendisi, aile ve öğretmenine sağlık danışmanlığı, bulaşıcı hastalıkların yönetimi, kazalardan korunma ve güvenlik gibi görevlerinin olduğunu, bunun için tam gün okul hemşiresine ihtiyaç olduğunu, okul hemşireleri olarak bir araya gelmeye çalıştıklarını ama meslek olarak yeterli desteği göremediklerini, glukagon uygulaması gibi konularda hekimlerin kendilerine insiyatif vermeyebildiğini, Okulda Diyabet Programı sayesinde seslerinin duyulmasından çok etkilendiklerini, bu toplantının kendilerine umut verdiğini söyledi ve sözü okul hemşirelerine bıraktı. Toplantının forum kısmında çok sayıda hemşire söz aldı. Forumda özetle aşağıdaki konular üzerinde duruldu:

- Hemşirelerin acil durumlarda çocuklara müdahalelerle ilgili çekinceleri, kanunen karşılaşılabilecekleri durumlar, sorumluluk alma ile ilgili farklı düşünceleri olduğu gözlemlendi. İnsiyatif almak veya çocuğa yardım için doğru kararı vermek üzerinde duruldu.
- 2019 yılında yayımlanan genelgede, “enjeksiyon uygulamaları cerrahi olmadığı için hastaların sözel olarak bilgilendirilmesi yeterli olduğu, hastanın reçetesi görülmesi yeterli” olduğu belirtildi. Bunun hemşireler için geçerli olduğu öğretmenlerin glukagon yapabilmesi için onam belgesinin imzalatılması gerektiği vurgulandı.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Okul hemşirelerinin yetki ve sorumluluklarını içeren bir bilgilendirme yazısının gönderilmesinin gerekli olduğu belirtildi.

- Okullarda çalışan hemşirelerin atamaları milli eğitim tarafından yapılıyor, bağlı oldukları kurum ise sağlık bakanlığı. Haklarının hangi kurum tarafından verileceği, çalışma saatleri, izin günleri gibi konularda hangi kuruma bağlı olacaklarının belirsizliği üzerinde duruldu.
- Mevcut okul hemşirelerinin ve gelecekte atanacak hemşirelerin hizmet içi eğitim /sertifikasyon programlarının oluşturulmasında, yürütülmesinde hemşire akademisyenlerin ve Halk Sağlığı Hemşireliği Derneği okul Sağlığı hemşireliği komisyonunun istekli olduğunu bildirdi. Hemşirelerin eğitiminin yine kendi meslektaşları tarafından ve multidisipliner bir anlayış ile yürütülmesinin önemli olduğunu vurguladı. Okul sağlığı, halk sağlığı ve pediatri hemşireliğinde yüksek lisan yapan hemşirelerin uzman okul hemşiresi ünvanı ile atanması mümkündür denildi. Ancak bu hemşirelerin okul sağlığı hemşireliğini geliştirmiş ülkeler seviyesine taşıyabileceği belirtildi. Uzman ve yetkin hemşirelerin okul sağlığı hizmetlerini sadece basit ilkyardım girişimleri olarak görmeyeceği, okul toplumunun sağlığını koruma geliştirme ve sürdürme çabalarının önemini bileceği ve hizmetlerini birincil, ikincil, üçüncül koruma kapsamında bütüncül uygulayabileceği vurgulandı.
- Okul hemşireleri olmayan okullardaki öğretmenlerin müdahaleleri nasıl olmalı? konusunda kanunen bir zorluk olduğu ancak öğretmenlerin acil müdahale eğitimleri aldıkları, öğrencileri ve ebeveynleri bilgilendirme konusunda motive edilmesi konuşuldu.
- Okulda Diyabet Programı çerçevesinde gönderilen mektubun bir görevlendirme niteliği taşıdığı söylendi.
- Bazı okullarda okul hemşirelerinin okul müdürü izin vermediği zaman bir şey yapamadığı, bu durumda hemşirelerin mesleki yeterliliklerini ortaya koyamadığı, devlet ve özel okullarda uygulama farklılıkları olduğu belirtildi.
- Hemşire olup öğretmen olarak atanan kişiler nasıl davranmalı? Öğretmen olarak mı hemşire olarak mı? konusu tartışıldı ve öğretmen olarak davranmaları gerektiği belirtildi.
- İlkyardım görevlerinin herkesi kapsadığı, acil durumlarda glukagon yapmanın buna dahil olduğu, bu gibi acil durumlarda hukuksal durumları da gözeterek herkesin yardımcı olabileceği üzerinde duruldu.

4. Bölüm

“Çocuklarda obezite ve önlenmesi: Okullarda ne yapabiliriz?” , “ Okulda Sağlıklı Beslenme ve Diyabetle Yaşam”

Toplantının son oturumunda obezite ve sağlıklı beslenme konuları tartışıldı. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim üyesi Prof. Dr. Abdullah Bereket, günümüzde obezitenin en önemli nedenlerinin yanlış beslenme ve hareketsizlik olduğunu, çocuklardaki obezite sıklığında bir artış olmakla birlikte henüz ABD gibi ülkeler düzeyinde bir sorun olmadığını, çocuklardaki obezitenin önlenmesinde 4-7 yaş

döneminin önemli olduğunu, Okulda Diyabet Programının çok başarılı olduğunu ve buna paralel olarak “ Okulda Şişmanlığın Önlenmesi” programına ihtiyaç olduğunu, önceki yıllarda yapılan çalışmaların güncellenmesi ve yeniden aktive edilmesi üzerinde durdu.

Koç Üniversitesi Hastanesi Çocuk Endokrinoloji Bölümünden Diyetisyen Tuğba Gökçe, diyabetli çocukların enerji ve besin öğeleri ihtiyacının, diyabetli olmayan yaşlılarınınkini ile aynı ve sağlıklı beslenmenin hepimiz için gerekli ve geçerli olduğunu vurgulayarak sözlerine başladı ve her öğünde en fazla 1 adet glisemik indeksi yüksek yiyecek olmasını, mümkün olduğunca çok sebze tüketilmesi gerektiğini, öğün atlanmasının sık yapılan hatalardan olduğunu, okul yemeklerinin kan şekeri kontrolünü zorlaştırdığını, bu nedenle de evden yiyecek götürülmesinin bir seçenek olabileceğini, tip 1 diyabetli çocuklar için yasak besin olmadığını ama kararında yemenin önemli olduğunu, haftada en az 3-4 gün egzersiz yapmanın sağlıklı beslenmeyi tamamlayan bir davranış olduğunu belirtti.

Kapanış

Toplantının kapanışını Prof. Dr. Şükrü Hatun yaptı ve Okulda Diyabet Programı kapsamında uzun zamandır Okul Hemşireleri Toplantısı düzenlemeyi düşündüklerini ve bugün yapılan toplantının çok başarılı geçtiğini, bu toplantı ile bir taraftan Okulda Diyabet Programın gözden geçirdiklerini, öte yandan ise Okul Hemşireliğinin yaygınlaştırılması konusunda bir önemli adım atılmış olduğunu, bu konudaki çalışmaların “reform” ismini hak ettiğini, anne ve babalar, hekimler, hemşireler, diyetisyenler, psikologlar ve öğretmenler olarak çocuk hekimi şair Ceyhun Atuf Kansu’nun bir şiirindeki dizeyle “saatlerimizi çocuklara” kurduğumuzu, sözlerini bu sabah Tip 1 diyabetli Belinay Birol’un annesi Hande Birol’den aldığı mesajı okuyarak tamamlamak istediğini ve herkese yürek dolusu teşekkür ettiğini söyledi. Toplantı toplu fotoğraf çekimi ile sona erdi.

Tip 1 diyabetli Belinay Birol’un annesi Hande Birol’un mesajı

Merhaba hocam, bu iki insan var ya bizim kanatsız meleklerimiz, hemşirelerimiz. Tüm yükü üstümüzden alan, şekeri düşükken dersten veya etkinlikten çıkartmamak için yeri geldiğinde matematik dersine, beden eğitimi dersine, tiyatroya girip yanında bekleyen, derse dalıp vişne suyu içirip sessiz sedasız çıkan, kendi yiyeceklerini Belinayla paylaşan, bizim tüm kaptislerimizi, Belinayın tüm şımarıklıklarını çeken, okula gitmediğinde bile uzaktan erişimle şekeri takip edip bizi mesajları ile uyaran, gerektiğinde yemekhaneye beraber inip yemek yiyen, okulda piknikte yemeklerini ayarlayıp düşmeyen şeker ile elinde insülin kalemi ile dolaşan hemşirelerimiz. Umarım diğerlerine örnek olurlar. Çünkü okul hemşireliği iş değil, görev değil, merhamet ve vicdan işidir. Çocuk sevmek işte böyle olur.

OKULDA DİYABET PROGRAMI OKUL HEMŞİRELERİ İSTANBUL TOPLANTISI

14 Haziran 2019 - Cuma / 09:30 - 16:00
Koç Üniversitesi Hastanesi - ArtLab Toplantı Salonu

- 09:30 - 10:00 **Açılış**
Prof. Dr. Şükrü Hatun - Okulda Diyabet Programı Koordinatörü
Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Bölümü
Prof. Dr. Feyza Darendeliler - Çocuk Endokrinolojisi ve Diyabet Derneği Başkanı
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinoloji Bilim Dalı
Dr. Mustafa Hatipoğlu - İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Hizmetleri Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Mustafa Safran - Milli Eğitim Bakan Yardımcısı
- I. OTURUM**
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Peyami Cinaz - Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Bilim Dalı
- 10:00 - 10:30 **Sağlıkta Bütüncül Yaklaşım ve Okul Sağlığı**
Prof. Dr. Sibel Sakarya - Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Ayşe Beşer - Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
- 10:30 - 11:15 **Çocuklarda Diyabet ve Okulda Diyabet Bakımı**
Prof. Dr. Şükrü Hatun - Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Bölümü / Okulda Diyabet Programı Koordinatörü
- 11:15-11:40 **Okul Hemşireliği: Ne durumdayız?**
Hemşire Dr. Öğretim Üyesi Zehra Doğan - İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
- 11:40 - 12:00 *Kahve Arası*
- II. OTURUM**
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Aysun Bideci - Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Bilim Dalı
- 12:00 - 12:20 **Okulda Diyabet Programı Sorumluluklar Belgesi Çerçevesinde Okullarda Yapılması Gerekenler**
Mehmet Fatih Kurtuluş - İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- 12:20 - 12:45 **Ana Okulu ve Kreşlerde Diyabet Bakımı ve Teknoloji Kullanımı**
Doç. Dr. Gül Yeşiltepe Mutlu - Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Bölümü
- 12:45 - 13:30 *Öğle Yemeği*
- Tip 1 Diyabetli Çocukların Sesinden Okulda Diyabetle Yaşam - Kısa Film**
- III. OTURUM**
Oturum Başkanı: Murat Gülşen - Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- 13:30 - 14:30 **Forum: Okul Hemşireleri ve Diyabetli Çocuk Aileleri Sorun ve Deneyimlerini Paylaşıyor**
Moderatör ve Giriş Konuşması: Hemşire Ayşe Şengel - Açı Okullar Okul Sağlığı Hemşiresi
- 14:30 - 15:00 **Çocuklarda Obezite ve Önlenmesi: Okullarda Ne Yapabiliriz?**
Prof. Dr. Abdullah Bereket - Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Bilim Dalı
- 15:00 - 15:30 **Okulda Sağlıklı Beslenme ve Diyabetle Yaşam**
Diyetisyen Tuğba Gökçe - Koç Üniversitesi Hastanesi Çocuk Endokrinoloji ve Diyabet Bölümü
- 15:30 - 16:00 *Kapanış ve Dilekler*

